

Zutphen vijftig jaar geleden: 1966 (2)

Theo Hebing

Tuinder Heuterman sticht 'komkommerfabriek'

13 april 1966 – Tuinder Klaas Heuterman heeft tweede paasdag dag grotendeels doorgebracht in zijn nieuwe 'komkommerfabriek' aan de Voorster Overmarsweg in de Hoven. Voor hem geen paasdiner in een restaurant, maar even gauw een paar boterhammetjes in de sober ingerichte kantine van het hypermoderne tuinbouwbedrijf. Want een paar van zijn jongens waren weg en het komkommers snijden kon niet wachten.

Nee, er is niet veel uitgekomen van de sombere voorspelling in een aantal dagbladen. Toen medio januari BB-eenheden te hulp werden geroepen in de strijd tegen de wateroverlast, schreven zij dat het Zutphense tuinbouwgebied dit jaar stellig niet of nauwelijks aan oogsten toe zou komen. Er reden inmiddels echter al weer vele tientallen auto's met kasproducten uit de Hoven naar de veilingen. Uit de warenhuizen van tuinder Heuterman kwamen reeds op 21 maart de eerste komkommers. En had het met het weer een beetje meegezeten, dan was dat nog enkele weken eerder gebeurd.

Komkommercampagne

In dit halfautomatische bedrijf is de komkommercampagne nog in volle gang. Van de circa vierduizend planten werden reeds zo'n dertigduizend mooie groene 'cucumissen' gesneden. Maar voordat de hoog opgeschoten klimplanten uit hun 3.200 vierkante meter (vloeroppervlak) grote glazen huis worden gezet, zullen ze minstens vijf keer zoveel komkommers hebben geproduceerd.



Het woonhuis met daarachter de kwekerij van Klaas Heuterman in de Hoven. (Stedelijk Museum Zutphen)

Tuinder Heuterman, die al heel wat jaartjes een glastuinbouwbedrijf exploiteert aan de Hoveniersweg, stichtte zijn 'komkommerfabriek' vorig jaar. Fabriek is bepaald geen misplaatste aanduiding, want er wordt hier – mits een aantal knoppen en andere schakelaars juist wordt 'bespeeld' – maar heel weinig aan het toeval en de natuur overgelaten.

De voor de komkommerteelt gewenste subtropische temperatuur wordt op de graad af geleverd door een kolossale oliestookinstallatie. Met deze kostbare installatie kan de tuinder tevens op elk gewenst moment en in welk warenhuisgedeelte ook een regentje op de komkommerplanten laten neerdalen, dat nog vele malen zachter is dan onze befaamde meiregen. De 'oliekachel' van de fabriek heeft zo'n grote overcapaciteit dat de tuinder er een tweemaal zo grote warenhuisruimte mee kan bedienen.

Vijfde buis

Heel belangrijk is de zogeheten vijfde buis. Deze verwarmingspijp, die hoog tussen de rijen komkommerplanten door loopt, maakt

dat er in elke tijd van het jaar gepoot kan worden. De buis heeft trouwens nóg een uitermate nuttige functie. Hij dient als een soort van monorail voor transportplateaus, waarop de kisten komkommers op nylon rollers naar het brede middenpad van het warehouse worden vervoerd. Daar staat dan de motorcarrier klaar om de oogst naar buiten te rijden.

Alles in het semi-automatische bedrijf van Heuterman is er op gericht dat er zo weinig mogelijk (ook in de tuinbouw dure en schaarse) mankracht nodig is. Zelfs het openen en sluiten van de warehouseramen is er een kwestie van een simpele druk op een knop, die desgewenst meteen de ventilator in- of uitschakelt. De komkommers in deze hypermoderne tuinderij worden geteeld op stroballen, waarin – met veel water – tal van (kunst) mestsoorten worden geïmpregneerd.

En als de komkommerteelt straks afgelopen is? ‘Och,’ zegt Heuterman, ‘misschien sla, maar mogelijk ook niks. Want de grond moet weer tijdig gestoomd worden voor de volgende komkommerscampagne.’ De stoom voor deze zuivering (van parasieten) wordt weer geleverd door de kolossale oliestookinstallatie van de tuinderij.

Bibliotheek terug in Dat Bolwerck

22 april 1966 – De openbare bibliotheek is weer teruggekeerd in Dat Bolwerck aan de Zaadmarkt na een grondige restauratie van dit historische pand. De accommodatie is door deze verbouwing aanmerkelijk verbeterd. Maandagmiddag bij de officiële opening, die om half vijf plaatsvindt, kunnen de genodigden zich ervan overtuigen dat de Zutphense openbare bibliotheek zich kan meten met wat er in wijde omgeving aan dergelijke boekerijen wordt gevonden, 's Avonds – van zeven tot acht uur – kunnen de Zutphenaren kennis nemen van de veranderingen en verbeteringen.

De indeling van de bibliotheek is aanzienlijk gewijzigd. De studiezaal werd ondergebracht in de ruimte aan de voorzijde, waar voorheen de jeugdbibliotheek was gevestigd. Degenen die van deze zaal gebruik willen maken, vinden hier lessenaartjes met tijdschriften – aan een van de wanden – en een naslagbibliotheek. Er is plaats voor tachtig tijdschriften en achthonderd naslagwerken. Het nieuwe meubilair past uitstekend in deze ruimte. Een nieuwigheid is nog dat dag- en weekbladen in een zich in een van de tafels bevindende gleuf worden geplaatst.

Grotere studiezaal

De bezoekers van de studiezaal zullen het ongetwijfeld zeer gezellig vinden in de nieuwe omgeving. Ook al doordat zij een blik kunnen werpen op de Zaadmarkt. De nieuwe studiezaal is groter dan de ruimte achter in het gebouw die voorheen als zodanig dienst deed. Deze had een oppervlakte van 41 m²; thans bedraagt de grootte 72 m². De vroegere studiezaal en een daarnaast gelegen vertrek zijn tot één ruimte gemaakt en hier is de jeugdbibliotheek ondergebracht. Deze heeft



De vernieuwde openbare bibliotheek. (Stedelijk Museum Zutphen)

een oppervlakte van 80 m² tegen 72 in het verleden.

De boeken – er is plaats voor 3200 stuks – zijn zodanig bijeengebracht dat er gemakkelijk een keus kan worden gemaakt. De uitlening is bijna verdubbeld; de oppervlakte bedraagt nu 210 m², tegen 125 voorheen. Deze uitbreiding kwam tot stand door toevoeging aan de oorspronkelijke ruimte van de daaraan grenzende garage en bergplaats. Doordat het systeem van de open boekerij wordt toegepast, kon de balie in de uitlening vervallen.

De uitlening – de Thiemezaal – is al even keurig ingericht als de andere ruimten. Aan allerlei dingen is gedacht. Zo is er een prentenboekenbak voor de kleintjes. Ergens anders kan men kennis nemen van nieuwe uitgaven. Via een nieuw aangebrachte wenteltrap komt men in een boven de uitlening gelegen kamertje, waar minder gangbare boeken – bijvoorbeeld verzamelde werken – bijeen zijn gebracht. Hier bestaat eveneens gelegenheid de banden rustig in te zien.

Ten slotte nog enkele cijfers. De uitlening biedt plaats aan 15.000 boeken en het bovenkamertje aan 2500. Met de 3200 van de jeugdbibliotheek bedraagt het totaal aantal 20.700.

Dat Bolwerck – in eigendom bij de Stichting Wijnhuisfonds – werd gerestaureerd onder architectuur van de heer Y. Kok, onder supervisie van Monumentenzorg. De verbouwing mag in alle opzichten geslaagd worden genoemd. De heer Kok verdient dan ook een compliment voor de wijze waarop hij dit historische pand nog beter dienstbaar heeft gemaakt voor de openbare bibliotheek. Hij heeft daarbij de sfeer van dit patriciërshuis volledig weten te bewaren. Geen wonder dan ook dat de Vereniging Openbare Bibliotheek en Leeszaal Zutphen bijzonder trots is op deze huisvesting van haar boekerij.

IJsselbrug: drama in vele bedrijven

26 april 1966 – Eerste bedrijf: het dagelijks bestuur van de gemeente Zutphen kondigt plotseling, met erg weinig woorden, een verkeersstremming af voor de IJsselbrug, die hoognodig aan reparatie toe is.

Tweede bedrijf: de Kamer van Koophandel en Fabrieken, de VVV ‘Zutphen Vooruit’ en twee raadsleden dringen aan op verzachting van de verbodsbepalingen.

Derde bedrijf: B&W publiceren een perscommuniqué, waarin enigszins aan de wensen van de belanghebbenden bij een zo intensief mogelijk bruggebruik wordt tegemoetgekomen.

Vierde bedrijf: ondernemende zakenlieden benadrukken de tegemoetkomendheid van het dagelijks bestuur van de gemeente met affiches, die op de ‘stremmingborden’ worden geplakt.

Vijfde bedrijf, eerste tafereel: de Zutphense gemeentepolitie – niet, althans niet tijdig op de hoogte gesteld van de ruimere passeermogelijkheden – verwijdert de affiches en hoort een mogelijke aanplakker.

Vijfde bedrijf, tweede tafereel: de gemeentepolitie vraagt collega’s in Goor, Rheden en andere plaatsen om de affiches ook te verwijderen. De vermeende aanplakker wordt opnieuw op het bureau ontboden en tegen hem wordt proces-verbaal opgemaakt wegens ‘aanplakken zonder vergunning’.

Onder al deze bedrijven passeerden – gelukkig – vele honderden paastoeristen met slechts weinig vertraging het decor van alle reeds opgevoerde en nog op te voeren bedrijven van dit drama: de IJsselbrug.

IJsselbruggen bij de vleet

De brugperikelen waarmee Zutphen nu te kampen heeft, zullen over zo’n tien, vijftien jaar tot de onmogelijkheden behoren. Rijks-

waterstaat en de provinciale waterstaatsdiensten van Gelderland en Overijssel hebben namelijk een uitgebreid wegenbouwprogramma op stapel staan, waarvan de uitvoering tot gevolg zal hebben dat de IJssel tussen Brummen en Terwolde straks niet minder dan tien maal overbrugd wordt. En Zutphen zal dan – inclusief de huidige spoorbrug en de verkeersbrug – vier vaste oeververbindingen tellen.

De verkeers-geografisch niet zo bijster gunstig gelegen stad komt te liggen tussen een omvangrijk stelsel van belangrijke wegen. Hoewel over de uiteindelijke loop van die wegen nog veel overleg moet worden gepleegd, kan al wel worden aangenomen dat er aan het principe van de ontworpen plannen weinig of niet zal worden getornd. Het is waarschijnlijk dat met de bouw van de eerste IJsselbrug tussen Brummen en Terwolde op vrij korte termijn wordt begonnen. Omstreeks 1970 moet namelijk de autoweg van Amersfoort naar Holten gereed zijn.

B&W: Baileybrug kan niet

De gemeenteraad heeft zich maandagavond lang beziggehouden met de voor Zutphen



Ondernemende zakenlieden bevestigen op een van de omleidingsborden het gewraakte affiche. (Stedelijk Museum Zutphen)

zo nadelige verkeersstremming van de IJsselbrug. Vooral de vraag of er wel of niet moest worden getracht een Baileybrug te slaan, kwam daarbij in het geding. Geen wonder, want de kans is niet gering dat de verkeersstremming van thans zich volgend jaar en in 1968 zal herhalen. Momenteel wordt namelijk slechts 55 meter van het brugdek gerepareerd.

Jhr. mr. W.H. de Jonge (vvd) vond het door B&W verstrekte perscommuniqué niet overtuigend en vaag. Er stond bijvoorbeeld niet in dat het wegdek van slechts twee van de zeven overspanningen wordt hersteld; de andere overspanningen komen in mei aan bod. De gehele brug dateert uit de vorige eeuw; gebreken aan een deel zullen zich ook aan andere delen voordoen, dus zijn herhalingen van de huidige verkeersstremming in 1967 en 1968 waarschijnlijk. De heer De Jonge had veel werk gemaakt van deze zaak. Zijn conclusie was: een noodbrug kan en de kosten zullen geen probleem vormen. Het dagelijks bestuur van de gemeente had zich hierover ook laten voorlichten om tot een heel andere gevolgtrekking te komen: het kan niet en wij zijn ook niet bereid de mogelijkheid tot het bouwen van een Baileybrug nog verder te onderzoeken.

Benzinestation Hagepoortplein moet worden gecamoufleerd

13 juni 1966 – Tijdens de jaarvergadering van donateurs van de Stichting Wijnhuisfonds is het benzinestation op het Hagepoortplein weer eens aan de orde gesteld. Een van de aanwezigen informeerde naar aanleiding van het jaarverslag of het niet mogelijk zou zijn dit helemaal te doen verdwijnen. Dit in verband met het feit dat de omgeving – gedeelte oude stadsmuur en Berkelpoort – erdoor wordt ontsierd.



De gewraakte benzinepomp op het Hagepoortplein. (Stedelijk Museum Zutphen)

De voorzitter van het college van regenten, de heer P.L.J. Dullaert, stelde dat dit benzinestation wel op deze plaats zal worden gehandhaafd: ‘De enige mogelijkheid om ontsiering van de monumenten zo veel mogelijk tegen te gaan is een andere verlichting en beplanting als camouflage.’ Het vorige jaar heeft het Wijnhuisfonds daartoe een voorstel aan het gemeentebestuur gedaan.

Voornoemde donateur informeerde verder of het Wijnhuisfonds iets zou kunnen doen aan het verdwijnen van de kleine huisjes op de hoek van de Laarstraat en de Boompjeswal. Volgens de voorzitter zijn zij onbewoonbaar verklaard en zullen zij dus verdwijnen. De heer Dullaert had zich laten vertellen dat hier een warenhuis zou komen.

‘Wij willen er wel voor zorgen dat de afscheiding tussen de oude stad en de Spitaalstad behouden blijft in het stadsbeeld. Destijds is de gracht gedicht. De groenstrook ter plaatse loopt nu in gevaar in verband met plannen tot het scheppen van parkeerruimte.’

Wandeling door oud-Zutphen

14 juni 1966 – Na de thee tijdens de jaarvergadering van donateurs van de Stichting Wijnhuisfonds namen de heren J. Stapper en H.P.R. Rosenberg, respectievelijk architect en kunsthistoricus bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de leiding bij een wandeling door het oude stadsdeel, waarbij tal van aspecten de revue passeerden.

Aan de Martinetsingel bieden de hoge gebouwen van Dat Bolwerck, de Proostdij en de kerk een zeldzame aanblik. Op de voorgrond de vestingmuur en de tuinen op de plaats van de vestinggracht. Tussen het politiebureau en de brandewijnstokerij is de functie van de vestingmuur nog sprekend door opeenhoping van gebouwen binnen de verdedigingsgordel. Indien de Dekanije een nieuwe bestemming krijgt, kunnen de te grote ramen van de verdieping wellicht herzien worden.

In het stadsbeeld van Zutphen speelt beslotenheid de belangrijkste rol. In Zutphen is dat opvallender dan in welke andere stad van Nederland dan ook. Deze beslotenheid vindt men bij de voormalige Vispoort, waar de fraaie panden 's-Gravenhof 22 e.v. de afsluiting van het plein vormen. Ook de nieuwe secretarie verdient alle lof. Zij is fraai en statig, in die mate dat men haar niet herkent als dienstgebouw van het stadhuis en dat zij de charme mist van de ‘harmonische eenheid uit verscheidenheid’ van haar voorganger met de prachtige kastanjeboom. Kloeker beplanting kan hierin verbetering brengen.

Devaluatie

Het pleintje aan de Raadhuissteeg met de fraaie ahornen heeft veel charme, maar is sterk gedevalueerd. Wanneer het driehoekige bouwblok tussen Raadhuisstraat, Raadhuissteeg en Rode Torenstraat – in overeenstemming met het ontwerp van een structuurplan voor Zutphen – plaats zal maken voor een plantsoentje, zal de omgeving weer aantrekkelijker kunnen worden en revalueren, mits dit plantsoentje geen parkeerplaats wordt...

Tegen het dempen van grachten wordt fel gevochten door Heemschut e.a. Dit dempen is al een oud bedrijf en de Markt van Zutphen is er een voorbeeld van. Het schaadt niet meer, want sedertdien is de bebouwing aan weerszijden compleet vernieuwd en zozeer

verhoogd dat zij in een goede verhouding is gekomen tot de verbrede marktgordeel.

Bij de inrij in de Turfstraat ziet men de gevel van bakker Kelderman met fraaie oude ankers, de mooie hoge kap van horlogier Wentink en die van café De Boerderij. De kijk uit de Korte Beukerstraat op de Broederenkerk en de fraaie panden aan weerszijden van de toegang tot het voormalige klooster is boeiend. Maar bovenal is de beslotenheid en het verrassende verloop van het stratenplan het bindend element. Die beslotenheid is door de doorbraak Oost-West via het verbrede Rijkshage duidelijk tenietgedaan evenals op het Hagenoortplein.

De Paardenwal is geen gelukkige bladzijde in het stedenbouwkundig geschiedboek van Zutphen. Het is te hopen dat men er lering uit trekt in verband met de plannen voor de Boompjeswal. Van de Beukerstraat af geniet men van een aardig inkijkje in het Oudewand en Armenhage. Voor de restauratie van het hoekpand tussen die twee wordt het wel tijd! Evenals voor het afgesloten Armenhage met de beide vestingtorentjes.

Oude librije in ere hersteld

18 juni 1966 – De librije van de Walburgkerk is oud, maar er is nog een oudere plek: een sfeervol vertrekje boven de consistoriekamer met als opgang een smalle wenteltrap. Het deed de laatste jaren dienst als rommelhok. Maar nu is de oude Librije in ere hersteld, dankzij een initiatief van de heer H.W. Feith.

Het idee om de oude librije eens grondig onder handen te nemen kwam bij de heer Feith al op in de oorlogsjaren, toen hij als brandweerman luchtbeschermingsdienst moest doen in de kerk. ‘Als ik ooit nog eens de kans krijg, begin ik er aan’, beloofde hij zichzelf toen.

De kans kwam zes weken geleden en reeds

nu is de opknapbeurt praktisch voltooid. Meen niet dat er half werk is gedaan, want dat is niets voor de heer Feith. Vrachten vuil en rommel sjouwde hij via het wenteltrapje naar beneden. Gewelf en wanden werden door hem eigenhandig gewit. Ook werd de plavuizenvloer teruggebracht in zijn oude luisterrijke staat. Onder veel stof en vuil kwam een juweel van een kloostertafel vandaan, die in de was werd gezet en later glimmend geborsteld, zodat het door de glas-in-loodramen binnendringende licht er zich weer in spiegelen kan.

Maar wat is een librije zonder boeken? Geen nood, die kwamen er ook. Uit de kluis werden de mooiste en kostbaarste banden opgediept, afgestoft en te pronk gezet. Op de boekenkasten pronken nu gipsafgietsels van de heiligenfiguren uit de grote librije en in een fraai gerestaureerde nis plaatste de heer Feith het grote gipsafgietsel van *Ik ben de weg, de waarheid en het leven*. ‘Vroeger was deze oude librije van buitenaf bereikbaar,’ aldus de heer Feith. ‘kijkt u maar; daar achter die kast heeft de deur gezeten. U ziet de scharnierpennen nog waaraan hij was opgehangen’.



De in ere herstelde oude- of bovenlibrije. (Stedelijk Museum Zutphen)

(De rubriek ‘Zutphen vijftig jaar geleden’ bestaat uit veelal ingekorte artikelen die destijds in de *Zutphensche Courant* hebben gestaan.)